

Dette er en artikel som Waldemar Dreyer skrev i "Fra Naturens Værksted" 1916. Det er en rigtig røverhistorie, og jeg er vældig glad for, at Oldefar absolut ikke "gik i gyngen".

Undervejs kom jeg til at tænke på de utallige tv-programmer der sendes nu i det 21. århundrede: Diverse mere eller mindre selvbestaltede dyretæmmere flintrer over skærmen og giver tigre, løver og andet vildt navne og nærmest menneskelige egenskaber, opfostrer dem i baghaven og tror, de gør en god gerning

Jeg synes helt personligt de er nogle linselus som gør det for ussel mammon, så sat op mod det er den gamle historie såmænd ikke så underlig

Men læs nu selv. Her er de første 7 sider af i alt 14

De „kloge Heste“ i Elberfeld.

Af W. DREYER.

F^{AA} Spørgsmaal har været debatteret saa ivrigt baade i og udenfor strengt videnskabelige Kredse som det Spørgsmaal: Har Dyrene Forstand og i saa Fald, hvor vidt rækker denne deres Forstand? Det er et overordentlig vanskeligt Spørgsmaal at tumle med, thi det er forbundet med stort Besvær at trænge ind i Dyrenes Aandsliv, og man vil uvilkaarligt være tilbøjelig til at maale Dyrene med en menneskelig Aalen, til at se alt fra Menneskets Synspunkt og dømme ud fra menneskelige Forudsætninger. Men det gaar ikke. Dyr og Mennesker er nu en Gang vidt forskellige, om end beslægtede Væsener, de lever Livet hver efter sine Love, deres Evner og Muligheder er dybt forskellige, og de maa bedømmes ud fra forskellige Synspunkter.

Dette har man ikke havt Øjnene op for i den Bevægelse i Tyskland, som i de senere Aar med Udgangspunkt fra de saakaldte „kloge Heste“ og „kloge“ Dyr i det hele taget har grebet saa stærkt om sig i vide Kredse og har bibragt mange godtroende Mennesker den Anskuelse, at Dyrene, i alt Fald de højere staaende Pattedyr, er i Besiddelse af en Forstand, der baade hvad Art og Grad angaar staaer Menneskets Forstand langt nærmere, end man hidtil har været tilbøjelig til at antage. Man har, som vi skal se, taget Ting for beviste, som i Virkeligheden er alt andet end beviste, og man har fra slet underbyggede og i høj Grad misforstaaede, formentlige Kendsgærninger draget Følgeslutninger, som ikke blot er alt for vidtgaende, men som i Virkeligheden svæver fuldstændig i Luften.

Rækken af de „kloge Dyr“ begyndte med den bekendte „kloge Hans“ i Berlin. En forhenværende Tegne- og Regnelærer, den gamle, rige og adelige *von Osten*, havde trukket sig tilbage fra sin Lærervirksomhed og slaaet sig ned i Berlin, hvor kan væsentligt beskæf-

tigede sig med pseudo-dyrepsykologiske Spekulationer og Forsøg. Han nærede stor Respekt for Dyrenes formentlig saa store Klogskab, og han interesserede sig særligt for Heste, skønt disse ellers ikke har Ord for at være nær saa kloge som f. Eks. Hunde. Han fik til at begynde med fat paa en Hingst, *Hans I*, og han lagde en Dag Mærke til, at denne slog en stor Bue, naar den skulde med Vognen ind af en Port. Skønt han aabenbart ikke har vidst noget om, hvorvidt Dyret havde lært at gøre saa f. Eks. i en Køreskole, eller om det var noget, den selv havde fundet paa, saa gik han uden videre ud fra det sidste og betragtede det som et Udslag af Klogskab og Eftertanke. Det er jo muligt, at det har været saa, thi at de højere Dyr baade kan være ret kloge og indenfor visse snævre Grænser kan tænke og handle ud fra Eftertanke, er noget, som vistnok de fleste vil indrømme. Men *bevist*, at det ikke var noget, Dyret havde lært af Mennesket, var det ikke.

Von Osten antog det imidlertid som sagt for at være et Udslag af Dyrets Forstand, og han besluttede sig derfor til at søge at udvikle denne saa højt som muligt ved Undervisning. Han udkastede en systematisk og vidtløftig Plan for denne, og i 1890 tog han fat paa at opdrage og oplære Dyret. Han lærte det ogsaa et og andet, men saa gik Hans hen og døde, og det varede en Aarrække, inden v. Osten atter kom i Besiddelse af en passende Hest, den senere saa berømte „*kloge Hans*“, en c. 5aarig russisk Hingst.

De Forhold, under hvilke han virkede og hans Hest levede, var nu i Virkeligheden højst ugunstige for de Forsøg, han vilde foretage sig. Han boede i en Sidegade i Berlin i et Hus med en lille, snæver, slet broligt Gaard og en elendig, faldefærdig Stald. Han holdt ingen Staldkarl, men magede, striglede og fodrede selv, og Resultatet var en svinagtig Stald, en forsømt, uregelmæssigt og daarligt fodret Hest — v. Osten synes at have været en gammel, sær og gerrig Rad — og Hingsten fik aldrig Motion udenfor den snævre Gaard. Det var ikke underligt, at Hans under disse Forhold blev nervøs og ofte genstridig, saa den ikke vilde lade sig lære, men dette førte til, at v. Osten efterhaanden kom til at nære et halvvejs sindssygt Had til det stakkels Dyr, der alligevel synes at have elsket sin Plageaand og Herre højt. Han mishandlede det ikke, men han forsømte det, og det lykkedes ham egentlig aldrig at komme til at staa i noget rigtig godt Forhold til Hesten, saa meget mere, som hans Undervisningsmetode var vidtløftig, pedantisk og i lige Grad trættende for Lærer og Elev.

Ikke desto mindre lykkedes det ham dog ved sin energisk drevne

Anskuelsesundervisning at bibringe det sikkert nok velbegavede Dyr et vist Maal af tilsyneladende Kundskaber. Han begyndte paa følgende Maade: han tog en stor Kegle og stillede den foran Hesten. Saa sagde han: Hans, her er én Kegle, én, og samtidig tog han fat paa dens ene Forben og slog et Slag i Stenbroen med det. Efterhaanden gik han saa over til 2—3—4 o. s. v. Kegler og lærte Hesten at slaa lige saa mange Slag med en Forhov som der var Kegler. Efter en Tids Forløb erstattede han Keglerne med store Taltegn af Metal, som han snart fik lært Hesten til tilsyneladende at kende. Addition lærte han den ved at føje Kegle til Kegle og lade Dyret slaa et Slag til for hver ny Kegle, Subtraktion ved at tage en eller flere Kegler bort fra et givet Antal o. s. v.

Da han til sin Tilfredshed havde bibragt Hans Talbegreb og Regnekunst, lærte han den at stave og læse. Han slog en stor Tavle op i Stalden med Bogstaverne ordnede i Kolonner, saaledes at hvert af dem fik en Talværdi bestaaende af to Tal, som skulde slaas, det ene med venstre, det andet med højre Forhov. Og med Tiden fik han virkelig, efter hvad han selv mente, Hesten til ikke blot at kende Alfabetet, men til at stave, forstaa Tysk, kende Kort og Mønter, forstaa at se, hvad Klokken var paa et Uhr, og meget andet.

I Begyndelsen arbejdede v. Osten i Ro med sit Dyr, men efterhaanden som Tiden gik, rygtedes hans Undervisnings vidunderlige Resultater, der strømmede flere og flere Nysgærrige til, og endelig i Juni 1904 skrev den hestekyndige Generalmajor *von Zobel* en Beretning om den „kloge Hans“, som vakte uhyre Opsigt og førte til en voldsom Tilstrømning til Stalden. Ja saa stor blev Bevægelsen, at den preussiske Kultusminister fandt sig foranlediget til at nedsætte en Regeringskommission under Ledelse af Prof. *C. Stumpf* og med den senere Dr. *O. Pfungst* som Sekretær til Undersøgelse og Bedømmelse af den læsende og regnende Hest.

Denne Kommissions Betænkning, som blev indgivet i Oktober 1904, slog imidlertid Hans' Berømmelse til Jorden, idet den erklærede, at dennes Kunster beroede paa uvilkaarlige og ubevidste Tegn givet den af v. Osten. *Pfungst* siger i sin Bog om de kloge Heste (1907), at Hans hverken kunde læse eller regne. Han kendte hverken Mønter eller Kort, hverken Almanaken eller Uhret, ja han kunde end ikke, naar v. Osten ikke var tilstede, gengive et opgivet Tal, end ikke straks efter, at han havde hørt det. Kommissionen havde prøvet Dyrets Evner paa alle Omraader, og det har ikke staaet for Kritik paa et eneste af dem.

Med denne ubarmhjærtige Betænkning var første Akt af de „kloge“

Dyrs Komædie forbi, men det varede ikke længe, før Tæppet gik op for anden Akt. Hovedpersonen i denne var en Fabrikant fra Elberfeld Hr. *Krall*, en velstaaende og ærgerrig Mand med stor Interesse for Dyr og med en Tyrkertro paa deres Forstand. Han fik ikke uden Møje Tilladelse af v. Osten til at arbejde med Hans, og da dennes Ejer døde, overtog han Dyret. Dette viste sig imidlertid at være ødelagt ved de mange Besøg og Fremvisninger, og *Krall* købte da to unge arabiske Hingste, *Zarif* og *Muhamed*, henholdsvis 2 og 2¹/₂ Aar gamle.

Det var to intelligente Dyr, især *Muhamed*, men navnlig *Zarif* havde mange Anfald af Genstridighed og Tværhed, som lagde store Hindringer i Vejen for Undervisningen. De var tillige ofte syge, navnlig under Tandskifte og Haarfældning, og disse Sygdomsanfald, der naturligvis forhindrede baade Undervisning og Fremføring af Dyrene, kom undertiden mærkeligt belejligt. I Foraaret 1912 var der saaledes aftalt en Prøvelse af Dyrene, som skulde foretages af nogle Direktører for Zoologiske Haver, bl. a. Forfatteren til denne Artikel, men saa kom der Telegram til os, der var forsamlede i Antwerpen, om, at Dyrene var bleven syge! Overfor Hestenes Uoplagthed og Genstridighed vidste Hr. *Krall* ikke bedre Raad end — Prygl. Og det Prygl til Gavns med en tyk Læderpisk, — det skulde nok hjælpe paa de sølle Dyrs Aandsevner!

Imidlertid gik det dog godt fremad med Undervisningen, der i alt væsentligt blev ledet efter de von Ostenske Principer, dog mindre pedantisk og vidtløftigt. Hestenes eneste Meddelelsesmiddel var, foruden nogle Bevægelser med Hovedet, Slag med Forhovene, af hvilke de, der blev slaaet med højre Forhov, betød Enere, de med venstre Tiere, og Bogstaverne fik bestemte Talværdier, hver bestaaende af to Tal, der ogsaa blev slaaet hver med sin Hov.

Hestene lærte efterhaanden at forstaa en Række Befalinger, som blev givet dem paa Tysk saavel som paa *forskellige fremmede Sprog*, de udførte dem, hvad enten de var givet mundtligt eller skriftligt, i sidste Tilfælde skrevet snart med tyske, snart med latinske, ja endog med græske (!) Bogstaver. De lærte at kende Uhret, at angive Datoen, f. Eks. 3 — 4 eller 6 — 10, de fik et udviklet *Tidsbegreb*, og *Muhamed* kunde regne ud, hvilken Dato det vilde være om 6—7 Uger.

Regneundervisningen blev drevet med Iver og førte til ligetrem forbløffende Resultater. For hver af „de fire Specier“ var nogle faa Eksempler nok til at bibringe dem en klar Opfattelse af, hvad det drejede sig om. De lærte i Løbet af et Aar ikke blot Multiplikation og Division med flercifrede Tal, men ogsaa at løse saadanne Op-

gaver som $4567193 : 7$, 2^6 o. s. v. De lærte at regne baade med almindelig og med Decimalbrøk, Reguladetri, at løse Ligninger med én Ubekendt, Potensregning og Uddragning af indtil 4de og 6te Rod af Potental paa indtil Millioner.

De forstod — stadig efter Hr. Krall — udmærket de Forklaringer, der blev givet dem paa Tysk, og de tilegnede sig efterhaanden et indgaaende Kendskab til Sproget og dets Grammatik. Muhamed kunde konjungere: ich habe, du hast, er hat; ich bin, du bist, er ist o. s. v., og de var endog i Stand til at danne hele Sætninger og

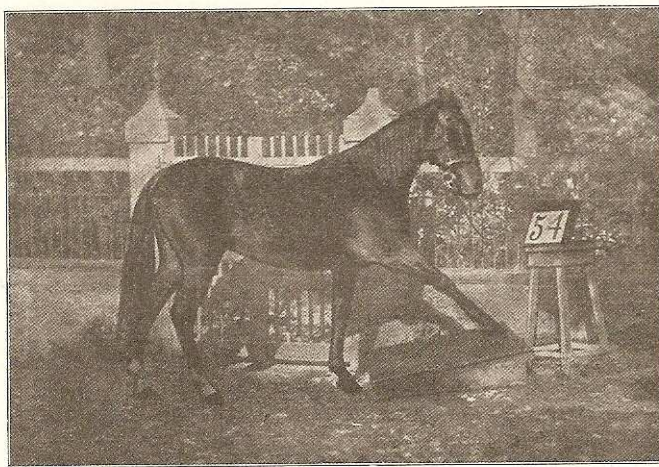

Fig. 1. Zarif øver sig i Regning.

konversere med deres Læremester og andre gennem Hovslag. — Vi skal blot give et enkelt Eksempel paa, hvorledes det gik til ved deres Regneundervisning. Det gjaldt om at bibringe dem Forstaaelse af, hvad „en ubekendt Størrelse“ vilde sige. Der blev saa skrevet op paa den sorte Tavle:

$$X \times X = 25. \quad X = ?$$

og der blev sagt til dem: „Her har vi (pegende paa X) et ubekendt Tal. Det kalder vi X , det kender vi endnu ikke. Multiplicerer vi nu dette Tal med sig selv, saa faar vi 25. Hvor stort er da X ?“ Ved Hjælp af denne og lignende Forklaringer lærte Dyrene snart at forstaa Begrebet „en ubekendt Størrelse“.

De lærte at stave og læse ved Hjælp af en stor Tavle med Bogstaver, der hver havde sin Talværdi, og det saaledes, at de hyppigt benyttede Bogstaver kunde „slaas“ med de færreste Slag for at spare

Dyrene Arbejde. Det viste sig snart, at Hestene ikke gengav de lærte Ord bogstavret, ortografisk, men fonetisk, som de lyder. Pferd f. Eks. stavede de som oftest Ferd, Sukker Sukr, essen sn, zehn zn o. s. v., men de var forøvrigt ligefrem fantastisk skiftende i deres Stavemaade, og Krall fremfører i sit Værk om dem lange Fortegnelser over deres Stavemaader af forskellige Ord.

Da de havde lært Sproget og at udtrykke sig i det ved Hjælp af Hovslag, fremkom de ofte med *selvstændige Ytringer*. Spurgt om et Ord, som den ikke kunde huske, stavede *Zarif* saaledes en Gang paa

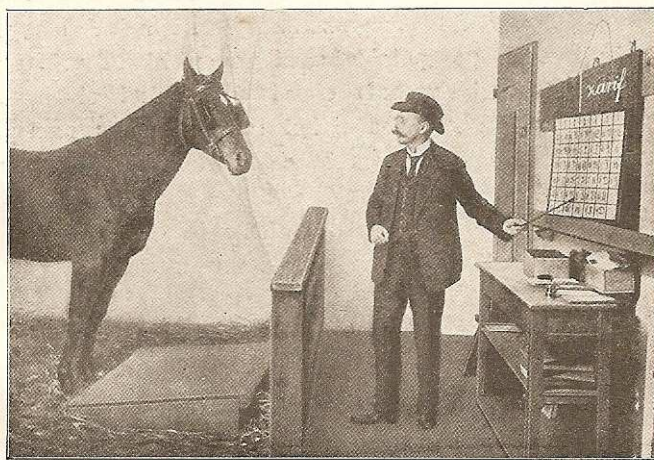

Fig. 2. Zarif lærer at stave.

flere fantastiske Maader Ordet *forklare*, som aldrig var bleven lært den, men kun brugt i Tiltale til den. Den havde altsaa forstaaet dets Betydning og brugte det nu for at udbede sig en nærmere Forklaring! *Muhamed*, som man arbejdede med gennem en Telefon, kendte Apparatets Navn og svarede, da den blev spurgt om, gennem hvad den havde hørt: Tlfon. En anden Gang angav den af sig selv Kralls Telefonnummer 168 og sagde, at der var „Tlfon Krl“.

Zarif havde været doven og uoplagt, og man spurgte *Muhamed*: „Hvorfor var Zarif doven?“, hvortil den svarede: „Fordi han ikke vil vide deraf?“ „Hvorfor vil Z. ikke vide deraf?“ „Fordi han er doven.“ „Hvorledes kan vi gøre Z. god igen?“ „Vær god imod ham.“ En anden Gang besvarede han det samme Spørgsmaal med: „Skal have Prygl,“ hvilket aabenbart var Vand paa Hr. Kralls Mølle.

Muhamed kendte udmærket Forskel paa Mænd, Kvinder og Børn. Man viste den et Kvindeportræt og spurgte den: „Hvad er det?“

Svar: Pige. „Hvorfor er det en Pige?“ Svar: Fordi langt Hr (Haar) hr (har). Spurgte: „Hvad har en Pige ikke?“ svarede Hesten: Knebelsbart! Den havde ogsaa Opfattelse af langt subtilere Emner, og den sagde om sig selv, at den havde baade Forstand og Sjæl, og at Forstandens Sæde var Hovedet. Selv *Rim* forstod den sig paa, og spurgte om et Rim paa Ordet Stald, svarer den Dal og Krall.

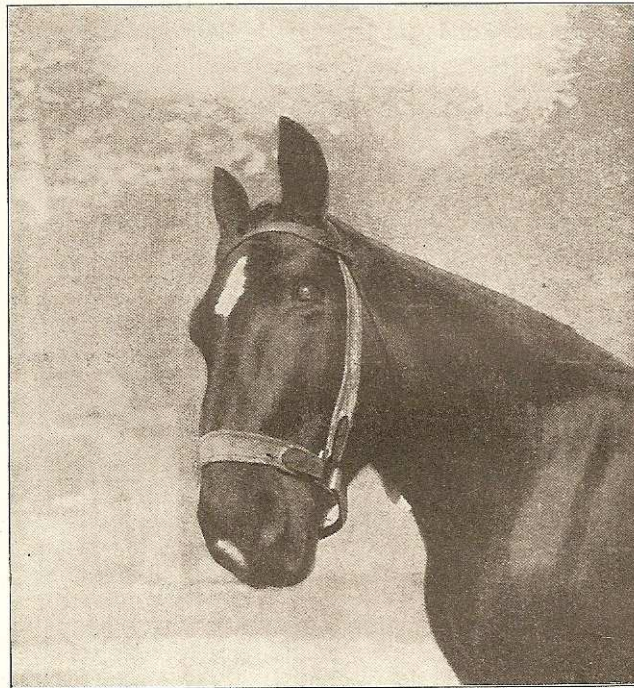

Fig. 3. Berto.

Foruden disse to arabiske Hingste købte Hr. Krall ogsaa en blind Hingst med Stær paa begge Øjnene, som var dømt til at skulle slagtes. Denne, *Berto*, der var $2\frac{1}{2}$ Aar gammel og tillige manglede Lugtesansen, viste sig at være et ualmindelig lærvilligt, meget klogt Dyr. Paa Grund af dens Blindhed kunde den naturligvis ikke undervises ved Hjælp af den almindelige Anskuelsesundervisning, men Hr. Krall vidste Råad. Han angav den Taltegnene med et Antal blide Klap paa Ryggen og lærte den at slaa lige saa mange Slag med højre Forhov, som den fik Klap; senere hen ligefrem *skrev* han baade Taltegn og Bogstaver paa dens Hud med Fingeren og lærte den at forstaa dem.